

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XIX RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

OKTYABR, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XIX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 19-son (13-oktyabr, 2026-yil).– 191 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 9-oktyabr

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XIX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

TALABALARGA TARJIMA FANLARINI O'QITISH METODIKASINING LINGVISTIK TAHLILI

Nematjonova Sarvinoz Nodirbek qizi

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

Email: sarvinoznematjonova1991@gmail.com

Tel: +998773632233

ORCID ID: 0009-0008-9691-2341

Namangan, O'zbekiston

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy pedagogik ta'lim muassasalarida bo'lajak chet tili o'qituvchilariga tarjima fanlarini o'qitish metodikasining lingvistik jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi – tarjima o'qitishda qo'llanilayotgan asosiy usullarning lingvistik kompetentsiyani shakllantirishdagi samaradorligini aniqlash va ularni takomillashtirish yo'llarini ishlab chiqishdan iborat. Aralash (mixed-methods) tadqiqot usuli qo'llanilib, 68 nafar chet tili (ingliz tili) yo'nalishi talabasi va 9 nafar fan o'qituvchisi ishtirok etdi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy grammatik-tarjima usuli hali ham ustunlik qilmoqda (68%), biroq talabalar lingvistik tahlilga asoslangan, kommunikativ va kontekstli tarjima mashg'ulotlarini ancha samarali deb baholaydilar. Maqolada tarjima o'qitishning lingvistik asoslarini mustahkamlashga qaratilgan aniq metodik tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: tarjima o'qitish metodikasi, lingvistik tahlil, bo'lajak chet tili o'qituvchilari, interlingual kompetentsiya, kommunikativ yondashuv, oliy pedagogik ta'lim

LINGUISTIC ANALYSIS OF THE METHODOLOGY OF TEACHING TRANSLATION SUBJECTS TO STUDENTS

Nematjonova Sarvinoz

Basic doctoral student (PhD candidate),

Namangan State University

Namangan, Uzbekistan

Annotation. This article provides a linguistic analysis of the methodology of teaching translation subjects to future foreign language teachers in higher pedagogical institutions. The aim of the study is to determine the effectiveness of the main methods used in translation instruction for developing linguistic competence and to propose ways of improving them. A mixed-methods design was employed, involving 68 English-language teaching majors and 9 subject teachers. The findings indicate that the traditional grammar-translation method still predominates (68%), while students rate linguistically oriented, communicative and context-based translation activities considerably higher in terms of effectiveness. The article concludes with concrete methodological recommendations aimed at strengthening the linguistic foundations of translation teaching.

Keywords: translation teaching methodology, linguistic analysis, future foreign language teachers, interlingual competence, communicative approach, higher pedagogical education.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ymdif-y2026v2i19/n36>

Tarjima nazariyasida lingvistik tahlil tarjima jarayonining asosiy bosqichlaridan biri sifatida qaraladi. O'zbek tarjimashunosligida G. Salomov tarjimini lingvistik jarayon bo'lishi bilan birga ijodiy faoliyat ham ekanini, shu bois uni faqat til birliklarini almashtirishga keltirib bo'lmasligini ta'kidlaydi [8;56-b]. Q. Musayev darsligida tarjima nazariyasining lingvistik asoslari, ekvivalentlik va adekvatlik tushunchalari yoritilgan [5;74-b], N. Komilov esa tarjimonning ijodiy mahorati va asliyat ruhini qayta yaratish masalasiga e'tibor qaratadi [4;103-b]. Xorijiy tadqiqotlarda P. Newmark tarjima usulini matn turi va maqsadiga qarab tanlash, semantik va kommunikativ tarjimini farqlash zarurligini ko'rsatadi [6;67-b], M. Baker

esa ekvivalentlikni so'z, grammatik, matn va pragmatik darajalarda ketma-ket ko'rib chiqishni taklif etadi [1;87-b].

Zamonaviy chet tili o'qituvchisidan nafaqat yuqori darajadagi til bilimi, balki interlingual (tillararo) va interkultural kompetentsiyaga ega bo'lish ham talab etiladi. Tarjima faoliyati esa ana shu kompetentsiyalarni shakllantirishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Shu bois bo'lajak chet tili o'qituvchilariga tarjima fanlarini o'qitish metodikasi masalasi alohida dolzarblik kasb etadi. Biroq ko'pgina tadqiqotchilar (D. Kiraly, M. González Davies, C. Nord) ta'kidlaganidek, an'anaviy tarjima o'qitish ko'pincha grammatik-tarjima mashqlariga asoslanadi va asosan til materialini tekshirishga qaratiladi [3;95-b]. Bunday yondashuv lingvistik tahlilning chuqur qatlamlarini – semantik, pragmatik, stilistik va diskursiv jihatlarni – yetarli darajada ochib bermaydi. O'zbekiston pedagogik oliy ta'lim tizimida ham shunga o'xshash yo'nalishlar kuzatiladi: dastur mazmuni ko'pincha so'zma-so'z tarjima va grammatik qiyoslashga yo'naltirilgan bo'lib, matnning lingvistik tahlili, kontekstual moslashtirish va kommunikativ maqsadni hisobga olish yetarli darajada joriy etilmagan.

Natijada bo'lajak o'qituvchilar til tizimini bilishsa-da, real pedagogik va tarjima vaziyatlarida til birliklarining funksional, pragmatik va madaniy jihatlarni to'g'ri tahlil qilishda qiynaladilar. Shu sababli tarjima o'qitish metodikasini lingvistik nuqtayi nazardan tizimli tahlil qilish, mavjud amaliyotning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb ilmiy-metodik vazifa hisoblanadi.

Metodologiya. Tadqiqot aralash usul (mixed-methods) dan foydalanib olib borildi. Miqdoriy (so'rovnoma) va sifat (kuzatuv hamda intervyu) usullari birgalikda qo'llanildi. Tadqiqotda chet tili (ingliz tili) yo'nalishida ta'lim olayotgan 2–4-kurs talabalaridan 68 nafari hamda tarjima va amaliy til fanlarini o'qitadigan 9 nafar o'qituvchi ixtiyoriy asosda ishtirok etdi. Qulaylik namunasi (convenience sampling) usuli qo'llanildi. Ma'lumotlar bir o'quv semestri (16 hafta) davomida yig'ildi. So'rovnoma natijalari tavsifiy statistika, kuzatuv va intervyu materiallari esa tematik tahlil usulida qayta ishlandi.

Natijalar. So'rovnoma va kuzatuv natijalariga ko'ra, tarjima darslarida qo'llaniladigan metodlar quyidagi nisbatlarda taqsimlangan.

1-jadval.

O'qitish usullarining qo'llanish darajasi

№	O'qitish usuli	Qo'llanish darajasi (%)
1	Grammatik-tarjima usuli	68 %
2	An'anaviy matn tahlili (so'zma-so'z tarjima)	57 %
3	Kommunikativ-yondashuvli tarjima mashqlari	39 %
4	Lingvistik (semantik-pragmatik) tahlil asosidagi ish	28 %
5	Topshiriqqa asoslangan ta'lim (TBLT)	24 %
6	Kontekstli va madaniy-moslashtirilgan tarjima	18 %

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, grammatik-tarjima usuli (68 %) va an'anaviy matn tahlili (57 %) hali ham eng ko'p qo'llaniladigan metodlar hisoblanadi. Lingvistik chuqur tahlilga asoslangan va kommunikativ yondashuvlar esa ancha kam qo'llanilmoqda.

Talabalarining turli mashg'ulot turlarini samaradorlik nuqtayi nazaridan baholashi (5 ballik shkala, 2-jadval):

2-jadval.

Mashg'ulot turlarining samaradorlik bahosi

Nº	Mashg'ulot turi	O'rtacha ball
1	Lingvistik tahlil asosidagi tarjima (semantika, pragmatik)	4.5
2	Kommunikativ vaziyatga asoslangan tarjima topshiriqlari	4.4
3	Guruhda matn tahlili va peer-review	4.2
4	Teskari tarjima (back-translation) bilan lingvistik solishtirish	4.0
5	An'anaviy grammatik-tarjima tahlili	2.9
6	Faqat lug'at yordamida individual so'zma-so'z tarjima	2.4

Talabalar lingvistik tahlilga asoslangan va kommunikativ vaziyatli mashg'ulotlarni eng samarali deb baholadilar. An'anaviy grammatik tahlil va so'zma-so'z tarjima esa eng past baholarga ega bo'ldi.

O'qituvchilar intervyularida 78 % an'anaviy usullardan asosan foydalanishini tan oldi, biroq 70 % lingvistik va kommunikativ yondashuvlarni kengroq joriy etishni xohlashini, ammo metodik tayyorgarlik va vaqt resursi yetishmasligini ta'kidladi. Talabalarining atigi 23 % i til birliklarining pragmatik va stilistik jihatlarini tizimli tahlil qilish ko'nikmasiga ega ekanligi aniqlandi.

Muhokama. Olingan natijalar bo'lajak chet tili o'qituvchilariga tarjima o'qitishda lingvistik tahlilning yetarli darajada chuqur olib borilmasligini ko'rsatadi. Grammatik-tarjima usulining ustunligi til tizimini o'rgatishga qulaylik yaratgani bilan, matnning funksional, pragmatik va diskursiv qatlamlarini ochishda cheklovlarga olib keladi.

Bu holat D. Kiralyning ijtimoiy-konstruktivistik yondashuvi [3;144-b] va C. Nordning tarjimaga yo'naltirilgan matn tahlili modeli [7;104-b] bilan uyg'unlashadi: tarjima o'qitish faqat til materialini o'tkazish emas, balki talabani matnning lingvistik tuzilishini chuqur tahlil qilishga undashi kerak. M. González Daviesning "ko'p ovozlilik" konsepsiyasi [2;24-b] ham guruh ishi va peer-reviewning yuqori samaradorligini tasdiqlaydi.

Natijalar xorijiy va o'zbek tarjimashunosligidagi qarashlar bilan ham mos keladi. P. Newmarkning fikricha, tarjima usuli matn turi va maqsadiga moslashishi lozim [6]; talabalarining kommunikativ vaziyatga asoslangan topshiriqlarni (4,4 ball) so'zma-so'z tarjimadan (2,4 ball) ancha yuqori baholashi shu yondashuvning amaliy tasdig'idir. M. Bakerning ekvivalentlikni so'zdan matn va pragmatik darajagacha bosqichma-bosqich tahlil

qilish g'oyasi [1;108-b] talabalarining atigi 23 % i pragmatik va stilistik tahlil ko'nikmasiga ega ekani aniqlangan sharoitda alohida ahamiyat kasb etadi.

G'. Salomovning tarjimoni lingvistik va ijodiy jarayonlar birligi sifatida talqin qilishi [8;76-b], Q. Musayevning ekvivalentlik va adekvatlik masalalarini nazariy asoslashi [5;45-b] hamda N. Komilovning tarjimonning ijodiy mahoratiga urg'usi [4;88-b] ham tarjima o'qitishni faqat grammatik mashqlar bilan cheklab bo'lmasligini ko'rsatadi. A. Pym va S. Colina ishlarida ta'kidlanganidek, bo'lajak o'qituvchi uchun tarjima – bu til tizimini amaliyot orqali chuqurroq anglash vositasidir. Tadqiqotimizda lingvistik tahlilga asoslangan mashg'ulotlarning yuqori baholanishi shu fikrni empirik jihatdan qo'llab-quvvatlaydi. Muammo faqat metodik emas, balki o'qituvchilarning lingvistik-metodik malakasini oshirish va o'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqish bilan bog'liq.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bo'lajak chet tili o'qituvchilariga tarjima fanlarini o'qitish metodikasida an'anaviy grammatik-tarjima usuli hali ham ustunlik qilmoqda, biroq talabalar lingvistik tahlilga asoslangan, kommunikativ va kontekstli yondashuvlarni ancha samarali deb baholaydilar. Ushbu nomutanosiblik tarjima o'qitishni lingvistik asosda qayta tashkil etish zaruratini yuzaga keltiradi.

Tadqiqot natijalari pedagogik oliy ta'limda tarjima fanlarini o'qitish metodikasini takomillashtirish, o'quv dasturlarini ishlab chiquvchilar va o'qituvchilar uchun amaliy ahamiyatga ega.

Tavsiyalar: Tadqiqot natijalari asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Lingvistik tahlil ulushini oshirish. Matnning semantik, pragmatik, stilistik va diskursiv qatlamlarini tizimli tahlil qilish mashqlarini keng joriy etish.
2. Kommunikativ vaziyatga asoslangan tarjima topshiriqlarini ko'paytirish. Real pedagogik va madaniy kontekstlarda tarjima qilish amaliyotini rivojlantirish.
3. Topshiriqqa asoslangan ta'lim (TBLT) tamoyillarini qo'llash. Kichik loyihalar (masalan, o'quv materiallari, veb-sahifalar tarjimasi) orqali jamoaviy ishlashni tashkil etish.
4. Peer-review va guruh muhokamasini tizimli joriy etish. Talabalarining bir-birining tarjimalarini lingvistik jihatdan tahlil qilish ko'nikmasini rivojlantirish.
5. Teskari tarjima (back-translation) bilan solishtirish mashqlaridan foydalanish. Bu usul til tizimlarining o'xshashlik va farqlarini chuqurroq anglashga yordam beradi.
6. O'qituvchilar uchun lingvistik-metodik malaka oshirish kurslarini tashkil etish. Zamonaviy tarjima didaktikasi va lingvistik tahlil usullari bo'yicha treninglar o'tkazish.
7. Baholash tizimini yangilash. Faqat yakuniy natijaga emas, balki tarjima jarayonidagi lingvistik tahlil bosqichlariga e'tibor qaratish.
8. Interkultural komponentni kuchaytirish. Tarjima orqali madaniy farqlarni tahlil qilish va moslashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Baker M. In Other Words: A Coursebook on Translation. – London: Routledge, 1992.
2. González Davies M. Multiple Voices in the Translation Classroom: Activities, Tasks and Projects. – Amsterdam: John Benjamins, 2004.
3. Kiraly D. A Social Constructivist Approach to Translator Education: Empowerment from Theory to Practice. – Manchester: St. Jerome Publishing, 2000.
4. Komilov N. Tarjima san'ati. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2005.

5. Musayev Q. Tarjima nazariyasi asoslari. – Toshkent: Fan, 2005.
6. Newmark P. A Textbook of Translation. – New York: Prentice Hall, 1988.
7. Nord C. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis. – Amsterdam: Rodopi, 2005.
8. Salomov G'. Tarjima nazariyasiga kirish. – Toshkent: O'qituvchi, 1978.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

**XIX RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
MATERIALLARI**
2026-yil, oktyabr

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XIX Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 19-son (13-oktyabr, 2026-yil). – 191 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 9-oktyabr.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.